

Foaia

pentru

Minte, Anima si Literatura.

No. 12.

Mercuri 4. Aprilie

1862.

SAMUELIS KLEIN

HISTORIA DACO-ROMANORUM SIVE VALACHORUM.

Caput XXVI.

Viri litterati ex natione Valachica.

Paucis perstringam recensendo litteratos viros, et scriptores Daco-Romanos, seu ex natione Valachica, qui quamquam non multi sint, eo tamen celebriores censi possunt, quod in tantis barbarorum, Gothorum, Gepidarum, Hunnorum, Pacinatarum, Bulgarorum, Sarmatarum, Slavinorum, Hungarorum, Turcarum et Tartarorum persecutionibus, scintillam aliquam eruditionis, quam a Patribus hausserant, retinuerint, et subinde excitaverint, sed inter continuos belli cum vicinis barbaris strepitus, tam lente excitabatur, ut pene extincta fuerit.

Ferunt scriptores ex Valachis sequentes.

Joannes Cassianus ortus ex Scythia, ubi notandum, quod Graecorum scriptores, quid citra Thraciam versus septentrionem circa Danubium erat, totum pro Scythia habuerunt, hinc est quod Tomis civitatis in Bulgaria penes mare Nigrum existentis Antistitem Scythiae Eppum appellant, quamvis haec civitas esset in Moesia inferiori provincia Romana a Romanis inhabitata, ex hac ergo Scythia seu Dacia Moesiana, a Romanis Colloniis, qui modo Valachi dicuntur, Cassianus prodiit, qui scripsit Collationes Patrum antiquorum Abbatum.

Dionysius Monachus, et Urbis Romae Abbas, cognomento Exiguus, sed Doctrina et vitae Sanctitate Magnus. Hic scripsit Cyclum Pascalem, in quo relicta profana Olympiadum, Consulium, et Imperatorum aera, omnium primus annos numerare coepit ab Incarnato

Dei filio, et hac Christiana aera hodie dum universus Christianus Orbis utitur: scripsit insuper collectionem SS. Canonum. Obiit meritis clarus circa annum a se inventae aerae, 549. Ortus ex Scythia seu Moesia coloniis Romanis.

Nicolaus Olahus ex stirpe Principum Valachiae ortus et E. M. S. Archi-Eppus Primas Regni scripsit librum intitulatum Hungaria, et Atila, sive de originibus gentis, Regni Hungariae situ, habitu, opportunitatibus, et rebus bello, paceque ab Atila gestis, vixit circa annum 1530.

Genadius Magnus, Archi-Eppus Albae Juliae Valachorum in Transylvania, scripsit Conciones Valachico idiomate per totum annum, vixit circa annum 1580.

Jorestes Archi-Eppus Albae Juliae Valachorum in Trannia, scripsit Conciones Valachico idiomate per totum annum, vixit circa annum 1584.

Petrus Mogila Archi-Eppus Kiovensis, scripsit librum intitulatum Petra fidei.

Stephanus Archi Eppus Tergoviscensis, et Exarcha Plagenarum, et Partium Regni Hungariae, scripsit jus civile et canonicum, sive Collectionem juris civilis et canonici, idiomate Valachico, et tractatum de II sacramentis.

Stephanus Archi-Eppus Albae Juliae Valachorum in Trannia, Psalterium ex Haebraico, et Novum Testamentum ex Graeco vertit, variosque libellos Doctrinam Christianam concernentes edidit idiomate Valachico, vixit.

* Ureche, scripsit historiam Valachorum.

Missail Monachus pariter historiam Valachorum. *

Serban Valachiae princeps opera duorum eruditissimorum Boerorum totum Vetus et Novum Testa-

mentum, ex Graeco juxta LXXII. Interpretatum versionem in Valachicum transtulit circa annum.

Sabas II Archi-Eppus Valachorum in Trannia Albae Juliae, Constitutiones Synodales pro Cleri instructione scripsit, et Euchologion in Valachicum prius vertit.

Theophilus Archi-Eppus Albae Juliae in Trannia vertit Horologion primus in Valachicum.

Athanasius, Archi-Eppus Albae Juliae Valachorum in Trannia, scripsit constitutiones pro directione Cleri.

Istvanovits edidit Conciones Valachico idiomate per totum annum.

Anthimus Archi-Eppus Bucurestiensis varia opera idiomate valachico edidit.

Jacobus Archi-Eppus Iasii in Moldavia tractatum de septem sacramentis, et dissertationem contra Pascha, seu panem vino immixtum, id est Caenam Dominicam Calvinistarum, quam Valachis Tranniae intrudebant.

* Miron Logofet scripsit Valachica lingua anno 1673, de creatione orbis et divisione gentium, deque Romanorum origine et Imperio, et annales resque gestas Principum Moldaviae usque ad sua tempora. Vixit in Moldavia. *

Demetrius Cantimir Moldaviae Princeps, scripsit notitiam Moldaviae, Historiam Daciae, Historiam Imperii Othomanici, Discursum sapientis cum mundo, de Domo Principis Brancovan, de Musica Turcica aliaque.

Theodosius Eppus Buzensis instructionem de administratione sacramentorum, lingua Valachica, et Menea edidit.

Anonymus, Annales Valachorum ab Urbis Romae initio ad seculum decimum tertium lingua Valachica scripsit.

Alter Anonymus res gestas Principum Valachiae ab anno 1500 usque ad annum 1700 valachice scripsit.

Damascenus Eppus Rimnicensis vertit libros ecclesiasticos in Valachicum, et instructionem rite administrandi Sacramenta scripsit.

Caccavella edidit librum in Moldavia lingua Valachica, praeparationem ad ordines, et explicationem divinae Liturgiae totiusque officii ecclesiastici.

Theodorus, Lexicon Latino-Valachicum scripsit.

Nicolaus Maurocordatus de officiis librum conscripsit.

Clemens Rimniciensis Eppus Moralem doctrinam de administrandis sacramentis edidit.

Joannes Innocentius L. baro Klein de Szad Eppus Fagarasiensis Conciones per totum annum lingua valachica scripsit.

Petrus Paulus Aaron, Eppus Fagarasiensis, obligationem Pastoralem, Flosculum veritatis, Epistolam Pastoralem, et aliam Consolatoriam, et Synopsim Concilii Florentini scripsit, Universamque S. S. Scripturam ex Latino in Valachicum transtulit juxta Vulgatum Latinorum.

Gerontius Kotori in Monasterio SSmae Trinitatis Balasfalvae Religiosus, scripsit Historiam Schismatis Graecorum.

Athanasius Rednik Eppus Fagarasiensis scripsit librum contra Schismaticos, et statum Ecclesiae Valachorum in Trannia.

Gregorius Major Eppus Fagarasiensis Epistolam Pastoralem, alteram Encyclicam scripsit.

Demetrius Ivasko Canonicus Ecclesiae Cathedralis Munkatsiensis, et Archi-Diaconus, Dogmatico-Moralem Theologiam scripsit.

* Ienache Vacarescu Thesaurarius Principis Valachiae, scripsit gramaticam Valachicam.

Georgius Sinkay Director scholarum normalium per Tranniam pulcram collectionem Authorum de rebus Valachorum fecit.

Stephanus Papp Praepositus monasterii Sss. Trinitatis Balasfalvensis, scripsit Tractatum de sacramento Baptismi.

Joachimus Pap Ord. S, Basillii Theologiae Dogmaticae professor Balasfalvae, scripsit Theologiam Dogmaticam.

Cyrillus Czopa Cibiniensis G. Ritus Parochus scripsit moralem Theologiam.

Joannes Molnar oculista Doctor scripsit gramaticam Germanico-Valachicam, item oeconomiam apiariam, modo ad Dictionarium Latino-Valachico-Ungaricum apponit germanicum idioma. Idem scripsit Rhetoricam; omnia Valachice.

Scripta sunt etiam per me Samuelem Klein, qui et hoc opus conscripsi: Grammatica Valachica, Arithmetica, Logica; Methaphysica, Jus naturae, Dictionarium Latino-Valachico-Ungaricum, cui modo apponitur germanicum idioma, et vicissim Valachico-Latino-Ungaricum. Item istoria Ecclesiastica, etc. S. S. Patrum multa opera: Basillii Magni, Joannis Chrysostomi, Gregorii Nazianzeni, Cyrilli Hierosoli-

mitani, Joannis Damasceni, et aliorum plurium. Item variae dissertationes. Haec omnia Valachico idiomate, praeter quasdam dissertationes Latino idiomate scriptas. Praeterea Sacram scripturam totam de Graeco in Valachicum verti, et moralem Theologiam conscripsi Valachice, quae typis Balasfalvae edita sunt. Idem canones omnium conciliorum, variasque conciones, etc. *

Sunt multi Libro Valachico idiomate ex aliis linguis versi, quos hic enumerare ob carentiam Catalogorum non possum; verum ut saepius dixi, dum occasio mihi dabitur, recensere non intermittam. Et haec pro instituti nostri, et temporis angustia hac vice sufficiant. Pauca de conversione Daco-Romanorum seu Valachorum ad Christi religionem eorumque Religione sequenti Libro agamus.

LIBER QUARTUS.

DE CHRISTIANA DACO-ROMANORUM, SEU VALACHORUM RELIGIONE.

Caput I.

De conversione Daco-Romanorum ad Christum.

Introductio.

Originem et Progressum Romanorum, qui ab aliis Nationibus modo Valachi dicuntur, pro virili superioribus libris ostendimus: igitur breviter dicamus aliquid etiam de Religione eorum Christiana. Valachi utpote Romani in Romanorum Imperio existentes superstitionem eorum sequebantur idola adorantes, quando autem optimo maximo omniumque creatori Deo complacuit gentes quoque in Ecclesiae suae ovile introducere, et per sanctissimi sui Evangelii praecepta, Divinarumque legum observationem Regni coelorum participes reddere, illico post suum in coelos ascensum, ac ad dextram Dei Patris sessum Paraclitum suum sanctum spiritum super suos sanctos Apostolos atque discipulos in specie linguarum ignearum misit, qui super unum quemquem eorum insedit. Itaque sancti Apostoli radiis Gratiae plenissime illuminati in universum terrarum Orbem iverunt, quemadmodum Dominus ipsis, dum in coelos assumeretur, praecipuit: euntes in universum mundum

docete omnes gentes, inquit, quidam ad Scythiam, ut de Andrea, quidam ad Indiam, ut de Bartholomaeo traditur. Petrus autem Apostolorum vertex, et Paulus vas electionis Romam usque profecti Evangelium praedicarunt, plurimosque tam de Judaeis, quam de Romanis, et Graecis ad Christianae Religionis agnitionem adduxerunt, et Ecclesias fundarunt, Episcopos ordinarunt, et quaeque necessaria ad propagationem, et confirmationem, conservationemque indefectibilis atque infallibilis Christianae Catholicae Ecclesiae providerunt, ac statuerunt, ita ut brevi tempore per omnes universi Orbis praecipue Romani Imperii Provincias non obstantibus prohibitionibus, minis, ac crudelissimis cruciatibus, torturis, et ad extremum necibus impiorum Tyrannorum, numerus Christianorum mirum ac maximum in modum auctus sit. In Romanorum exercitu plurimi erant Christiani, ita ut Trajanus Imperator decem millia militum Christianiorum, quod Diis thus adolere recusassent, in Armeniam exulatum ire jusserit: credibile est etiam inter illos milites et cives, quos in Daciam transportavit fuisse plurimos Christianos, imo idem Trajanus cum videret tantopere multiplicari et augeri Christianos, jussit non amplius eos persequi; et enim quo magis gentiles eosdem persequerentur, eo magis numerus Christianorum crescebat, ut verissimum sit dictum illud Tertuliani, quod sanguis Martyrum sit semen Christianiorum. Cum ergo Romani populi magna pars Christum profitebatur, ac verum Deum adorabat, consequitur, quod inter colonias a Trajano in Daciam ductas Christiani quoque fuerunt, et successu temporis omnes illae coloniae Christo appositae; seimus enim totum Romanum Imperium imperante Constantino Magno, reliquisque Christianis Imperatoribus Christianam religionem fuisse amplexum, adeo ut totus mundus Christianus illis temporibus, quasi ex uno Romano Imperio constitisset; quis autem vel cogitare posset, quod sola Dacia in gentilitatis errorum tenebris ex omnibus Romanis ditionibus manserit, quod si hoc contigisset, profecto ex tot Christianis scriptoribus aliquis meminisset? nullus autem est, qui hujus rei vel levem mentionem faceret, imo constans omnium traditio fuit et est, universum Romanum Imperium abjectis superstitionibus, omnique idololatria, Dogmata Christi amplexum fuisse; in Dacia vero seculo II Religionem Christianam fuisse propagatam testatum id reliquit Tertulianus libro adversus Judaeos, ubi inquit: Loca Chto subdita sunt inter alia Sarmatarum, Dacorum,

*) Tardius additum in calce. Editor.

Germanorum, et Scytharum, in quibus omnibus locis Cibi nomen, qui jam venit, regnat. Hoc ipsum Origenes quoque testatur.

Caput II.

Valachi saeculo IV erant Christiani.

Valachorum ad Christum conversio antiquissima fuisse arguitur vel ex eo, quod nec tempus, nec auctorem certum totius conversionis eorum annales memoriae prodant, indubitatum tamen est Valachos IV saeculo Christum cognovisse. Imprimis enim Constantinus Magnus Imperator, cujus imperio, et Daciae populus totus paene, quaqua latebat, terrarum Orbis parebat, ubi sub Christi vexillo circa annum 312 prodigiose militare coepisset, per universas imperii sui provincias, uti et per Daciam (propriam sibi et S. Helenae Matris suae, quaeque ad civitatem modo Sophiam dictam nata est, natale solum: Constantinum Magnum ad Naisum Daciae civitatem natum fuisse constat) de abolendis simulacris, et inducenda religione Christiana leges tulit, et mandata dedit, et quidem anno 316. 7. Junii ad Protogenem Daciae Eppum unam legem direxit, in qua continetur jam diu ante fuisse lege permissum servos a Dominis suis in Ecclesia Catholica manumitti posse, si modo in praesentia populi, Epporum, et qualicumque scriptura id fiat. Itaque Eppis potestatem servos manumittendi tribuit, quocumque id modo faciant, si modo de eorum voluntate legitime constet. Igitur tempore Constantini Magni Eppi erant in Dacia, erant et Christiani Catholici, quorum praesentia per civitatem requirebatur; imo si Eppi erant, populi quoque Christiani, quorum Eppos agebant, necessario esse debebant. Anno 325 Concilio Nicaeno oecumenico interfuerunt ex Dacia Eppi Marcus Metropolitanus, et Protogenes, ut patet ex enumeratione Epporum, qui Concilio Nicaeno interfuerunt, quam refert Harduinus in actis conciliorum, ubi sic scribit: Provinciae Daciae Protogenes Sardicensis, et Marcus Metropolitanus, et alibi adfert verba ipsius concilii, quae sic habent: Catalogus sanctorum Epporum, per quos sancta, magna et universalis Synodus Nicaeae coacta misit omnibus in toto orbe terrarum Dei Ecclesiis, ea, quae ab ipsis per Spiritum Sanctum in eadem constituta sunt. Et enumerat Osium Cordubae Eppum, per quem Ecclesiis, quae Romae sunt, et in Italia, et in Hispania, et in reliquis ulterius nationibus usque ad Oceanum com-

morantibus, sanctis Dei Ecclesiis acta concilii missa sunt, dein alios, per quos, ad varias Ecclesias concilii acta transmissa fuere. Nono loco ponit admirabilem Protogenem per quem in Daciam, finitimasque Provincias eadem ejusdemque concilii acta fuere expedita. Ergo in Dacia erant Eppi et Ecclesiae christianae, secus quomodo potuisset concilium in Daciam, et ad quid mittere acta sua, si Christianis non.

Id ipsum clarius patet ex actis concilii Sardicensis, cui ex Dacia interfuerunt itidem admirabilis Protogenes, Gaudentius a Dacia de Naiso, quae erat in Dacia Aureliana, (haec est civitas, in qua Constantinus Magnus primum lucem aspexit). Vitalis a Dacia Ripensi de Aquis, haec erat in ea Danubii parte, ubi et Valachia moderna, cui modo videtur quoad situm respondere Rîmnik, ut alias jam ostensum a nobis est. Calvus a Dacia Ripensi de Castro Martis. Constat ex ipso etiam Synodalis concilii Sardicensis ad totius Ecclesiae Catholicae Eppos scriptae epistolae titulo, Daciae utriusque Eppos praesentes fuisse, quem refert Theodoretus in haec verba: Sanctum concilium ab Eppis Romae, Hispaniae, Italiae, Juliae, Campaniae, Calabriae, Africae, Sardiniae, Pannoniae, Mysiae, Caciae, Dardaniae, et Daciae interioris, Macedoniae Thesaliae, Achaiae, Epiri, Thraciae, Rhodopae, Asiae, Daciae, Bithyniae, Helesponti, Phrygiae, Pisidiae, Cappadociae, Ponti, Phrygiae minoris, Ciliciae, Pamphiliae, Lydiae, Insularum Cieladum, Aegypti, Thebaidis, Libyae, Galatiae, Palaestinae et Arabiae per Dei gratiam Sardicae celebratum omnibus ubique Eppis et Ministris Catholicae et Apostolicae Ecclesiae dilectis fratribus in Domino. Ex istis luce meridiana clarius est, Valachos nostros in Dacia existentes, tam eos, quam trans Danubium, Christianos fuisse, etenim Mysia, Bulgaria moderna est, Dacia vero duplex, una trans, altera cis Danubium. Quomodocumque spectatur, evincitur Daciae populos fuisse Christianos. S. Athanasius in epistola circulari ad Aegypti et Libyae Eppos inter celeberrimos sui temporis Eppos, et fidei constantia praecipuos, enumerat Sylvestrum et Protogenem ex Dacia. Jam vero tot Eppi non potuerunt esse in angulo aliquo Daciae, sed per totam Daciam: vel si dicamus partem aliquam tantum Daciae fuisse Christianam, dicendum etiam erit ab his Christianis reliquos Daciae populos edoctos Christianam religionem, et ad Christum conversos. Sed et subsequentibus oecumenicis conciliis interfuerunt Romano-Daciae Eppi, in Ephesino, namque

ut Harduinus refert: Epistolae paulo ante concilii inchoationem ad S. Cyrillum et Juvenalem Hierosolymitanum inter complures, qui subscribunt, est etiam Julianus Daciae Eppus. Saeculo etiam VI, anno scilicet 530 salutis, quo Justinianus Imperator, primam Justinianam in Archi-Eppalem, et Primatiam Urbem erexit, ejus Archi-Eppi dominio subiecit, tam mediterraneam, quam ripensem Daciam, Eppumque civitatis Daciae ripensis ad Aquas dictae una cum provincia sua primatiali jurisdictioni Eppi Meridiani avulsam primae Justinianae tamquam primati subiecit. * Et haec est origo et causa, cur Archi-Eppus Moldaviae usque ad Basilium principem Moldaviae non Constantinopolitano, sed huic primati suam confirmationem deferebat *) In hujus primatis scuto est etiam turris, quae, ut in eodem diplomate Justinianus, ait, utramque Daciam significat; erant igitur IV. quo fuit concilium Ephesinum, et VI saeculo Daco-Romani, qui modo Valachi audiunt, Christiani. Sed quae suppetunt, pro saeculo IV argumenta prosequamur. Author Topographiae M. Hungariae scribit: Divinum hoc semen (idest Christianismus) multiplicatum est in Scythia obtinentibus Daciam Romanis, ut jam anno salutis 325 haberent Eppos. Argumentum itaque est, Romanos in Dacia existentes Christianos fuisse saeculo IV, immo ab iis vicinis quoque Scythiae gentes ad Christum fuisse conversas.

Sed et Martyrium plures tempore Valentis Imperatoris circa annum 372 pro Christo passos fuisse in Valachia, clarum est ex Historia Ecclesiastica Claudii Fleuri. Cum enim Gothi Thraciam, atque Daciam misere depopularentur, imo Daciam sibi subicerent, multos Christi fideles extrema calamitate effecerunt, inter quos fuerunt S. Nicetas, * ejus comemorationem orientalis Graeca Ecclesia decima quinta die Septembris celebrat**), et S. Sabbas Martyres dicti Gothi, quasi Gothici, eo quod sub Gothorum rege Athanarico Christianiorum hoste Martyrium passi sint, jubente etenim Athanaride viro in publica autoritate conspicuo S. Sabbam ad fluvium Muscae, hodie Mosous, (sic enim flumen hoc vocat Fleuri, cujus verba referimus), in Valachia lictores ducunt, et orantem, Deumque laudantem in flumen projecerunt, lignoque quod collo alligaverant praefocant; aetatis annos numerabat S. Sabbas 38. Passusque est die

*) In margine. Editor.

**) In margine. Editor.

Jovis, hebdomadae Pascalis, pridie idus Aprilis, Mordesto et Arinthio, consulatum gerentibus, idest 12 Aprilis anno 372. Hujus sancti reliquias Julius Sornus Dux et Tribunus militum, qui illis in confinibus pro Imperatore praesidio erat, in gratiam S. Basilii id rogantis, in Cappadociam patriam suam misit. S. corpori juncta est Epistola narrationem martyrii S. viri complectens ad Ecclesiam Cappadociae; et omnes Ecclesiae Universalis fideles data, quae sic concludit: Quare, S. Sacrificium offerentes, ea die qua Martyr coronatus est. Id ipsum fratribus nostris notum facite, ut Dominus ob hanc victoriam per totam Ecclesiam Catholicam et Apostolicam laudetur. Salute omnes sanctos! salutant vos qui nobiscum, persecutionem patiuntur. Nemini dubium veniat, quod Gothus dicatur hic S. Sabbas; nam ut alibi adnotavimus, Gothi partes has incurstantes, modico tempore tenuerunt, donec per Romanos iterum pulsati et expulsi sunt. Refert etiam author libri globi terraquei Tyrnaviae editi, quod quidquid Trannia, Tyra fluvio (hic fluvius Moldoviam a Podolia partibusque Poloniae dividit), Istro seu Danubio, ac Ponto clauditur, olim Ripensis, et Alpestris Dacia, dein a variis gentibus Gothia audiit propter incursionem hostilem Gothorum sub Valente factam, ut jam significatum est. En cur dicatur S. Sabbas Gothus. En quae est Dacia Ripensis, cujus Eppi superius allati Concilio Sardicensi interfuerunt. Itaque constat in Valachia saeculo IV, Christianos fuisse, cum enim S. Sabbas, in Valachiae flumen, ut loco citato refert Fleuri, projectus Martyrii coronam adeptus sit, sequitur fuisse Christianos, contra quos Gothorum Rex Athanaricus persecutionem excitavit. Daciam Danubium respicientem versus septemtrionem Scythiam quoque fuisse vocatam, a Graecis scripta eorum indicant, qui quidquid erat ultra Thraciam, versus Danubium, Scythiae nomine appellabant. Ex hac Scythia prodierunt Joannes Cassianus, et Dionysius Exiguus inter scriptores Ecclesiasticos viri celebres. (Va urm'a.)

ISTORIA ARDEALULUI in 1848—49

de K ő v á r i L á s z l o.

Si dreptula istoriciei alu romaniloru.

(Va urm'a.)

e) Scrisoarea comitatului Zarandului din 1790, facuta in privinta uniunii Ardealului cu Ungaria, in care Zarandulu postese, ca se vina indereptu dela

Ungari'a partile rupte in 1744 de catre Zarandu (Veszely cá mai susu pag. 89). f) Rugarea comitatelor substernuta dietei Ungariei in 1790 si reproducusa si de D. K. L. in istori'a s'a, in care au fostitu comitatele, cá in diplom'a imperatésca si in juramentulu celu va depune imperatulu cá rege Ungariei (precumu s'a fostu hotaritu si cu Rudolfu imperatulu in 1595 vedi corpulu drepturiloru ungarice pag. 29 ort. II.) se se faca mentiune particulara, speciala a Transilvaniei, se se oblige imperatulu cá rege alu Ungariei, ca va conserva constitutiunea Transilvaniei prin urmare autonomi'a ei, care tóte nici decatu insemna uniune perfecta séu uniune reala a Ardealului cu Ungari'a. g) Articululu II alu legiloru din 1790, in care staturile Transilvaniei recunosc, ca acésta nu se pote reuni cu Ungari'a cu vetamarea autonomiei sale, si articlu VI. alu legiloru Transilvanie totu din 1790 in care staturile Transilvaniei recunosc, ca Ardealu trebuie se aiba constitutiunea sa propria, si se nu fia la altu remnu (nici la alu Ungariei) supusa.

Motivele pana aci insirate me facu se credu si aceea, ca uniunea Ardealului facuta de noi fora noi in 1848, care derima autonomi'a tieiei, sterge dreptulu dietei tieiei, guberniulu si contopesce natiunea romana cu vetamarea dreptului ei in unguri, e de parte cá ceriulu de pamentu de uniunea din 1688 si de uniunea, ce s'a cerutu in 1780, si cá uniunea din 1848 in multe puncte fostu din nou escugetata.

XII.

La pag. 110 scrie: a) ca comitetulu romanu a inceputu a numi romanimea: poporu romanu; b) ca romanii au vrutu se representedie Rom'a (in 1848); c) ca romanii au cetitu in Eutropiu, ca romanii sub domni'a loru din 107, preste Ardealu mai alesu Traianu a asiediatu colonii romane, pe acést'a basa a voitu a continua istori'a Romei celei famóse; dara de ar întóree cateva in Eutropiu ar afla pastratu si aceea, ca coloniile aceste romane le au scosu din Ardealu cu caderea domniei romane, precumu spune istoriculu: „Ne barbaris traderentur.“

La asertiunea de sub a) considerandu, ca mai nainte D. K. L. a fostu disu, ca romanii dela adunarea dela Blasiu 15 Maiu 1848 au inceputu a se numi pe sene: romani, si combinandu celea, ce am scrisu in contra D. K. L. despre numirea romaniloru afu, ca in acésta asertiune D. K. L. isi contradice siesi si ca vorbesce in contra adeverului istoricu constatatu, si pusu afora de tóta indoieála.

In asertiunea de sub b) decumva Ds'a intielege aceea, ca romanii in 1848 ar fi voitu se fia domni singuri preste Ardealu, cumu a fostu Rom'a dupa frangerea Daciloru in Dacia, retacesce; pentruca faptele loru din contra demustra: ca romanii au respectatu legile imperatesci, au fostu cu credintia si cu supunere catra inaltulu tronu (precumu marturisescu chiaru vorbele Maiestatii Sale pre bunului nostru imperatu, Franciscu Iosifu I in mai multe date rostite despre fidelitatea si portarea cea legala a romaniloru), au fostu cu respectu catra drepturile natiuniloru surori colocutorie, si ca nici cu cuventu, nici cu fapta n'au datu semne de necredintia, de suprematia, si de o domnire cá a Romei, despre care visase D. K. L. necunoscundu séu nevoindu a cunósce tendintiele cele sincere ale romaniloru, carii numai dreptate au voitu si in 1848, cá si acum. (Va urm'a.)

PETITIUNEA

fostiloru granitieri romani Nr. 17 data Mai. Sale prin deputatiunea imputerita in Audiénti'a din 13. Decembre 1860*)

Maiestate c. r. apostolica!

In restimpu de unusprediece ani a patra óra cutéza poporatiunea fostulu regimentu pedestru de granitia alu doilea de romanidin Transilvani'a Nr. 17 a se ivi inaintea inaltei Maiestati, Domnului si Imperatului seu, inaintea serenismului seu Domnu alu ostiriloru spre a incerca cu umilintia pe calea indurarii imparatesci, unu pasu celu mai din urma; dar si celu mai securu in caus'a loru inca ne decisa pana acum in privinti'a regularii averei loru comunale si ceruale, care fura schiambate prin redicarea militiei de granitia din Transilvani'a.

*) Acumu, candu totu f. granitieru are de lipsa a sci, ce a cerutu si earasi ce a capatatu deputatiunea nóstra dela Maiestate in caus'a proprietatii si a drepturiloru avute si pe supu mána incurcate, eata ca publicamu petitiunea, provocandu pe toti fratii granitieri pe ce au mai scumpu, cá nu cumva se se departéze dela scopulu celu mantuitoriu, celu venà deputatiunea, adica nu cumvasecada in osend'a filorlu si a nepotiloru loru, cerendu dela comisiunea ce se afla acum in Naseudu vreo alta intrebuintiare a veniteloru ce le capata, decatu singuru numai pentru scopulu redicarei instituteloru de cultura; ca numai pe calea acésta póte se easa pretinsiunile in favórea nóstra.

Poporatiunea cu tóta umilinti'a memoratului cercu de granitia indresnesce in cunoscenti'a bunului seu dreptu a cuprinde intr'una acelea ce au asternutu in trei renduri si a le desluci.

Mai nainte de lamuirea tuturor punctelor din petitiune isi iau indresneala prea plecatii locuitori rogatori a pre tramite pe scurtu cuprinsulu tuturor prea plecatelor sale cereri de mai nainte, si apoi dupa finirea cursului istoricu alu lucrului a formula intreaga sa petitiune pre dreptu motivata prin acésta.

Anca in anulu 1848 au adusu comunele din granitia prin o propria deputatiune la pragurile prea inaltului tronu punctele plansórei loru in privinti'a mai multoru abusuri, ce s'au viritu in sistem'a administratiunei granitiei militare, si intre altele anumu pentru servitiile si ispravi private fora plata, care semena a fi fórte aprópe rudite cu robotele, ce le au facutu granitiarii in urm'a ordinariloru mai mariloru loru, apoi pentru marginirea dreptului de ereditate la partea barbatésca, si pentru dispunerea asupra proprietatii prin contracte si alte negótie iuridice intre cei vii, si in fine pentru contrari'a prescrieriloru impedeare a tinerimei granitiarie dela studiu la scóele de mediulocu si inalte de statulu civilu.

La aceasta petitiune catra Maiestate fú deputatiunea in inalta resolutiune sub Nr. 1-a adjutantu-lui generalu de atunci principele F. Lobkovitz cu speranti'a, ca i se va implini cererea, linistita. Dar candu credea preasupus'a poporatiune din granitia, ca pe temeiuu repetitei incredintiari sub 2/1 va puté astepta cu cea mai buna sperantia si securitate desavirsit'a resolutiune prea inalta, aceeasi, dupa atatea servitii credintióse folositórie de optudiecisioptu de ani pe campulu de onóre, recunoscute de tóta lumea, precumu si de prea înduratulu loru Domnu de oste, se vediú cadiuta cá jertfa mai'nalteloru privintie de statu, pentruca in an. 1851 urmà pe neasteptate desfintiarea granitiei.

Fiindea poporatiunei granitiarie i s'a facutu acésta cunoscutu in form'a unei pre inalte dispositiuni, asia ea s'a incredintiatu sortii sale fara opunere . . cu acea sperantia, ca, mai cu séma, dupa jertfele facute in timpulu fataleloru incurcaturi politice din 1848-49, i se va concede, cá, scapata de abuserile de mai nainte, suptu o administratiune civile intiélépta se se bucre in securitate fora impovórari de drepturile sale remase dela stramosi cu atata mai multu,

ca-ci acestea i s'au garantata prin sacralu cuventu imperatescu. Si preste aceste mai vedea ei o garantia pentru viitoriulu ei fericitu si in aceea, ca in monarchi'a anstriaca in anulu 1851 chiaru si aceia, cari mai nainte nu aveau drepturi, fura introdusi in comunele drepturi cetatienesci cu posesiunea loru faptica.

Inse ea trebui se espereze cu amaru, ca esecutorii mai de diosu au poruncei prea inalte, nefiindu bine cunoscuti cu giurustarile, in reu preceptulu seu zelu de servitiu, condusu de o superficialitate necusabile, ce vatemà sentiulu de dreptate alu fostiloru granitiaru, au conturbatu liniscit'a posesiune a granitiariloru cu aceea, ca ei dupa cumu suna Nr. 3 declarara padurile private si comunale de mediulocu si inalte nunumai cá luate de erariu suptu inspectiune suprema ei cá dreptu de proprietate alu erariulu si cá atari le si inscrisera in catastru de mosii, si dreptu consecintia de aici dupa concepturile loru de dreptu, pe toti aceia, cari au taiatu lemne din padurile private si comunale, declarate de erariale, ii pedepsiea cu bani si cu arestu.

Locuitorii granitiei, siliti prin astufeliu de procederi, dupa desfintiarea legaturei granitiarie asternusera la piciórele Maiestatii Vóstre c. r. apostolice o plansória.

Cu cea mai respectuósa multiamita priimira ei acordarea in parte a unoru panete din acestea a le loru plansori, dar' cu cea mai adunca durere trebui se intielega din decretulu Nr. 4 dela comand'a districtuala militara din Retégu din 11. Martiu 1851 Nr. 2063, catu se incorda deregatóri'a de finantia, in contra binevoitóreloru intentiuni prea inalte a pune pamentulu din granitia si drepturile legate de densulu, a carui natura de origine era din vechime scutita de sarcini intr'o categoria cu dreptulu de proprietate tiernuritu prin privilegiile dominale, numai cá se incurce lamuritele giurustari de posesiune ale comunelor granitiarie, si se aiba motivu a pretinde o proprietate privata si comunala nedisputavera, cá bunu fiscalu.

Directiunea finantiei de tíera din Transilvani'a declarà anumitu la punctulu a) alu aceleiasi petitiuni, care cuprinde rogarea pentru libertatea de a capatá lemne din padurile comunale, ca pentru tragerea in viitoriu din padurile acumu asi'a numite fiscale a dispusu guvernulu transilvanu.

Ba diregatori'a finantiala in acelasi decretu nu-

mesce liber'a proprietate a granitiariloru anca chiaru si cu unu nume scalciatu de proprietate usufructuaria (ad: proprietate numai de folosire) si pomenesce intr'unu modu retacitu despre regalia dominale, care nici candu nu au esistatu mai cu seama in militarisat'a Vale a Rocnei si care nici ca putea a se intr'oduce pe cale legala, pana candu mai susta in aceeasi vreo comuna.

Atatu acestea, si alte asupriri si angustiri de drepturi venite asupra cercului de granitia dupa demilitarisarea intimplata in urma celor mai incurcate propuneri si invinuirii, catu si tractarea cea fara socotintia din partea deregatoriei de finantia cu fondulu cercului de granitia, si anume cu fondulu de provente, de monturu si cu fondulu generalu alu scololoru, luate in pastrarea sa dela deregatori'a granitiei militare, dadura ocaziune fostiloru granitiari in anulu 1852, candu Transilvania fu norocita cu presenti'a prea inaltului ei Principe, a asterne o adoua petitiune inaintea prea inaltului tronu. Ne ajungundu prin acesta petitiune la nici unu resultatu, mai cu seama inse in privintia consacrarii si intrebuintarii fondului spre cultivarea mai inalta a tinerimei din granitia, macaru ca in anulu 1851 s'a asiediatu cu numele si intaritu de diregatoria o comisiune administrat'oria de fondulu scoleloru, totu nu ajunsera la scopu, asia imputernicitii comunelor din cerculu militariu dadura in vera anului 1856 in o audientia la Maiestatea V'otra c. r. apost. o cerere, pentru resolvarea intereselor ce curgu din fondulu scolariu si de monturu, ca se se intrebuinteze ca stipendii pentru mai inalt'a cultivare a tinerimei din granitia, dar' pana in ziua de astadi nu se putura impartasi de o prea inalta decisiune.

Din acestu temeiu cut'za poporatiunea din cerculu fostului alu 2. regimentu romanu de granitia, a mai aduce anca odata petitiunile s'ale la pragurile prea inaltului tronu, ca se se roge prin acesta de unu puternicu cuventu preainaltu, intemeiatu pe basa neclatita de dreptu, prin care s'ar pune unu capetu tuturoru incurcariloru de dreptu si asupreliloru, si locuitorii granitiari scapati de multele spese

insedarnice si de scrierile cele fara capetu si — incurcate si de alergaturi, prin asigurarea de a nu li se mai atinge drepturile loru de proprietate, s'ar incuragia prin acesta la o noua curagia a trai si a muri pentru patria si pentru preainaltulu tronu.

(Va urmá.)

La Poetii Romani.

(Din Rev. Rom.)

Precumu in t'omna dulci paserele
S'aduna voiosu,
Si pe unu arboru coprinsu de ele
Canta frumosu.

Veniti aicea cu'a v'ostre lire,
Voi ce aveti,
Radie pe frunte de nemurire
O! juni poeti!

Voi, cari 'n foculu, ce ve strabate
Visati cu doru
Glorii, placere si libertate,
Si blandu amoru.

Veniti! ca-ci lumea trece, dispare,
Visele peru!
Inse-á iubirei dalba cantare
Sb'ora la ceru.

Si acolo merge de se unesce
Cu mundrulu choru
Ce in lumina canta, slavesce
Pe creatoru . . .

Candu man'a mortii rece s'apasa
P'alu vietiei firu,
Ferice omulu ce 'n animi lasa
Unu suveniru!

V. Alecsandri.

D. A. Donici, cunoscutulu poetu romanu din Moldova, da la lumina o colectiune completa din fablele sale cele renumite si intr'o editiune forte corecta.